

modersmål

EN TIDSKRIFT SKAPAD AV MODERSMÅLSLÄRARE

#1, Oktober 2016

Studiehandledning,
nyckeln till frihet

100 ord
med bildstöd

Spädbarn gråter
på olika språk

**MODERSMÅL
ÄR INTE BARA
HEMMA SPRÅK!**

Ledaren

Flerspråkighet - en resurs

Språket är vårt främsta redskap för att tänka, lära och kommunicera med andra. Ju mer vi utvecklar vårt språk desto större möjligheter har vi att verka i samhället på olika nivåer.

I Sverige är enspråkigheten fortfarande en norm bland majoriteten av befolkningen. Trots att det historiskt sett har sett har förekommit en betydande invandring till Sverige finns det en stor förväntan på att nyanlända ska lära sig svenska snabbt.

Nyanlända elever har rätt till studiehandledning på sitt modersmål och skolan ska uppmuntra och erbjuda flerspråkiga elever undervisning i sitt modersmål. Syftet med undervisningen i modersmål är bland annat att eleven ska få tilltro till sin språkliga förmåga och bli medveten om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen. Flerspråkigheten ska med andra ord uppmuntras och stötts i skolan. Modersmålet är grunden för att kunna lära sig nya språk.

Modersmålsundervisning har en lång tradition i Motala kommun. Jag mötte de första modersmåls lärarna när jag började arbeta i skolan i början av 1990-talet. Då var det inte så många flerspråkiga elever på skolan och inte heller så många olika språk representerade.

Sedan två år tillbaka har jag förmånen av att vara chef för Bryggan- introduktionsenheten för nyanlända där modersmåls lärarna ingår som en stor och viktig del. En ny värld öppnades för mig när jag fick insyn i och kunskap om den unika resurs som modersmåls lärarna utgör i Motala kommun.

Det senaste årets stora flyktingkatastrofer i världen har inneburit att organisationen för modersmål har vuxit mycket. I dag kan vi erbjuda drygt 25 olika språk och skaran av engagerade lärare växer. Under hösten 2016 har ett par personer anställts varje vecka. Just nu är det 47 lärare som arbetar mestadels i grundskolan och på gymnasiet medan 14 modersmålsstödjare arbetar i förskolan. Alla arbetar inte heltid utan tjänsterna varierar från några timmar i veckan upp till heltid.

Eftersom det finns så många flerspråkiga invånare i Motala vill på olika sätt sprida information om modersmålets betydelse. Det känns därför väldigt spännande och utmanande när vi nu ger oss ut på ny mark genom att samla information, nyheter och olika reportage i en egen tidning. Jag hoppas att vår tidning kommer att få många intresserade läsare och att allt fler förstår att flerspråkigheten är en resurs i vårt samhälle.

Marianne Henrikson
ansvarig utgivare

Motala kommun

Ansvarig utgivare:

Marianne Henriksson

Redaktion:

Mahabad Yaruk

Sead Serifi

Cymdie-Pamela Inagakima

Mohammed Ugas Aden

Abdulahad Jamshedi

Design:

Sead Šerifi - Sejo

Kontakt:

marianne.henrikson@motala.se

info.modersmal@gmail.com

www.motala.se

Produktion:

Motala kommun, modersmålsenheten

Innehåll:

Utredning ska föreslå en stärkt minoritetspolitik.....	3
100 svenska ord på arabiska och somaliska med bildstöd.....	4
Studiehandledning - Nyckeln till frihet.....	5
Flerspråkighet i skolan är en outnyttjad resurs.....	6
Modersmåls lärarna på Bryggan.....	7
Carina Lund, Bryggan.....	8
Sverige växer som språkrike.....	10
Allvarlig brist på lärare i svenska som andraspråk och modersmål....	12
Tvåspråkiga elever med läs och skrivsvårigheter.....	13
En somalisk kväll för frihet och jämlikhet.....	14
Spädbarn gråter på olika språk.....	15

Utredning ska föreslå en stärkt minoritetspolitik

Regeringen har tagit beslut om att tillsätta en utredning som bland annat ska göra en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Den särskilde utredaren Lennart Rohdin har även i uppdrag att analysera och föreslå hur efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska säkras.

– Sedan den här regeringen tillträdde har vi varit väldigt tydliga med att vi ska stärka de nationella minoriteternas rättigheter. Nu tar vi fram de skarpa förslag som ska ge oss en bättre och mer fungerande minoritetspolitik. Lennart Rohdins djupa kunskaper och långa engagemang borgar för ett underlag med hög kvalitet som leder till konkreta förbättringar, säger kultur- och demokratiministern Alice Bah Kuhnke.

I utredningens uppdrag ingår i huvudsak att göra en analys av minoritetspolitiken för att visa på styrkor och utmaningar, samt att lämna förslag på hur efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska säkras samtidigt som deras möjligheter till inflytande och delaktighet stärks.

Utredningen ska också föreslå hur den statliga samordningen och uppföljningen ska organiseras, överväga om en möjlighet till prövning av beslut som är fattade med stöd ibland annat minoritetsslagen ska införas, samt utreda behovet av insatser för att öka samhällets kunskap om de nationella minoriteterna.

Lennart Rohdin är sakkunnig på det minoritetspolitiska området, tidigare riksdagsledamot för Folkpartiet och f.d. enhetschef vid Länsstyrelsen i Stockholms län.

Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 15 juni 2017.

Kontakt:

Kristoffer Talltorp

Pressekreterare hos kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke

100 SVENSKA ORD PÅ ARABISKA OCH SOMALISKA MED BILDSTÖD

På Symbolbruket kan du ladda ner 100 svenska ord översatta till arabiska och somaliska samt material, som memory, för att träna på dessa. Det är gratis och bara att ladda ner som PDF och skriva ut! Har du programmet InPrint kan du dessutom ladda ner redigerbara filer.

Du kan följa Symbolbruket på Facebook för mer tips på t.ex. material med bildstöd.

Källa: <http://pedagog.malmo.se/2016/06/02/100-svenska-ord-pa-arabiska-och-somaliska-med-bildstod>

Studiehandledning

Nyckeln till frihet

26 maj kommer Linda Calles gå kompetensutvecklingen Flerspråkiga elevers lärande - Språkutveckling med modersmål och digitala resurser, som Regionalt utvecklingscentrum håller på Karlstads universitet. Linda är lärare i förberedelseklass på Rudsskolan i Karlstad. Vi bad henne att berätta om hur de arbetar med studiehandledning och modersmålsundervisning på skolan:

Modersmålsundervisning och studiehandling på Rudsskolan idag

På Rudsskolan bedrivs modersmålsundervisning efter skoltid och studiehandledning under skoltid. Tillgången på studiehandledare i Karlstads kommun är god för de flesta språk, så vi har fina förutsättningar att stötta våra nyanlända elever i deras lärande. Vi har fördelen att studiehandledarna ofta är här på skolan. På så sätt blir det smidigt och enkelt att planera och diskutera hur handledningen ska se ut för en viss elev under ett visst arbetsområde. Närheten till studiehandledarna ser vi som en förutsättning för att eleverna ska få rätt handledning och möjligheter att nå målen. En annan fördel vi känner av är att det ofta går flera elever med samma modersmål i samma klass. De kan då

lägga ihop sina enskilda handledningstimmar och bli handledda i grupp. På så sätt kan de också hjälpa varandra.

Det som däremot kan vara svårt att få till är olika typer av studiehandledning. Forskning och goda exempel talar om vikten av att studiehandledningen är anpassad efter elevens behov före, under och efter lektionstid. Handledarnas scheman är fulltecknade och en ändring för att tillgodose en viss elevs behov i ett visst ämnesområde, skulle betyda att man måste se över hela schemat. Det leder till att de elever som behöver handledning under lektionen inte alltid kan få det. Handledningstiden ligger där det finns plats på schemat oavsett vilket ämne eleven har och det fungerar ibland men ibland inte. Där det inte går att få till en studiehandledning får förberedelseklassen gå in och stötta upp med språkutvecklande undervisning.

Karlstad kommun gör nu en satsning på studiehandledning där man tillsammans ser över goda exempel och vad som behöver utvecklas i alla verksamheter, nya som gamla. Det känns positivt. Studiehandledning är en viktig nyckel till nyanländas framgång i skolan och det är av avgörande betydelse att den optimeras och hela tiden utvecklas.

Modersmåls lärare MinaSuker ger studiehandledning på arabiska med AyatMawed (till vänster) och Mahmoud

AL Shahin (till höger).

Då all undervisning är beroende av de individer som är inblandade arbetar vi på Rudsskolan mycket med samsyn och likvärdighet. Vår strävan är att göra språkutvecklande arbetssätt, studiehandledning och förberedelsegruppens verksamhet en del av allas skolvardag och det fortgående kvalitetsarbetet. Det gemensamma ansvaret för alla skolans elever styr vårt arbete och vi försöker hitta lösningar där eleverna kan få fortsatt stöd även då de inte längre befinner sig i förberedelseklass. Behovet av stöttning och strategier för lärande är ofta nästan lika stort i ordinarie undervisningsgrupper.

Flerspråkighet

Flerspråkighet i skolan är en outnyttjad resurs

27 april, 2016 Artikel från Södertörns högskola Ämne: Samhälle & kultur, Utbildning & skola

Det går att arbeta flerspråkigt på lågstadiet, men det är ofta en enspråkig norm som råder trots att klasserna är flerspråkiga. Det visar en ny doktorsavhandling av Sari Vuorenpää på Södertörns högskola och Örebro universitet.

dlingen kallas för litteracitetskedjor. Avhandlingen följer tre litteracitetskedjor: berättelse, dikt och fakta.

– Studien visar att skolsamtal tycks ha en inbyggd agenda, särskilt i helklass när eleverna möts som ett kollektiv, säger Sari Vuorenpää. Det vanliga är att läraren håller monolog och då och då avbryter för att ställa frågor, med målet att

så många elevröster som möjligt ska få höras. Att vara lyhörd för många elever är en god ambition, men avigsidan är att få längre tankegångar kan utvecklas. När eleverna arbetar i smågrupper finns en större variation av hur samtalen byggs upp. Lärarna i studien visar en stor medvetenhet för att dessa organisatoriska

sätt kan ses ur ett translanguaging perspektiv, vilket på svenska ibland översätts till korspråkande. Vuorenpää poängterar att flerspråkighet är en användbar resurs i skolan oavsett lärarens språkbakgrund.

– Kanske är den största utmaningen idag för skolan som institution att mentalt växla spår från ett enspråkigt samhälle till att ta utgångspunkten i att vi lever i ett flerspråkigt samhälle i en globaliserad värld, säger Sari Vuorenpää. Flerspråkighet är inget problem, vilket man kan tro om enspråkigheten sätts som norm. Vad skulle möjligtvis kunna hända med skolan om flerspråkigheten skulle ses som en tillgång och en genomsvärande resurs?

Studien visar också att det finns en inbyggd stress i skolarbetet. Skolan regleras av ett minutbundet tidsschema och de lärande aktiviteterna klipps av utifrån exakta klockslag. Det pågår en kapplöpning med tiden.

– Förvånande nog är skolan fortfarande pappersbaserad, trots stora IT-satsningar. Datorer, exempelvis i form av hela klassuppsättningar av laptopar, finns men fungerar inte alltid. Samtidigt är det viktigt att erinra att samtalet inte går att ersätta med teknik, vilket studien visar.

Sveriges största språk

1. Svenska 8 000 000	14. Arameiska 52 000
2. Finska 200 000	15. Turkiska 45 000
3. Arabiska 155 000	16. Albanska 39 000
4. BKS 130 000	17. Thailändska 30 000
5. Kurdiska 84 000	18. Ryska 29 000
6. Polska 76 000	19. Ungerska 24 000
7. Spanska 75 000	20. Kantonesiska 20 000
8. Persiska 74 000	26. Svenskt teckenspråk 12 000
9. Tyska 72 000	29. Romani 11 000
10. Danska 57 000	39. Samiska 6 000
11. Norska 54 000	54. Jiddisch 3 000
11. Engelska 54 000	66. Älvdalska 1 900
13. Somaliska 53 000	69. Överkalixmål 1 600

Statistiken visar uppskattat antal modersmålstalare 2012. I siffrorna för finska ingår meänkieli. BKS står för bosniska, kroatiska, serbiska och montenegriska. Källa: Mikael Parkvall Sveriges språk i siffror (Morfem och Språkrådet 2016).

– I det mångspråkiga Sverige har lärarna blivit nyckelpersoner. De ska se till att barn från mycket olika bakgrunder når alla skolans mål, och de måste göra det utifrån tidsbegränsningar. Min studie visar i huvudsak på en enspråkig norm, men det finns intressanta undantag, där flerspråkigheten får ta både tid och plats, säger Sari Vuorenpää.

Fokus i undersökningen är samtals betydelse i skolan och hur samtal länkar ihop skrivundervisning till kedjor av händelser som i avhan-

ka växlingar behövs i skolan.

Majoriteten av studiens elever är flerspråkiga. Flerspråkigheten är oftast en outnyttjad resurs i klassrummet där skolarbetet bygger på en enspråkig norm. Samtidigt visar studien på intressanta undantag där lärare öppnar upp för flera språk och språken flätas ihop utan gränser. Ett särskilt intressant exempel visar hur en elev skriver på spanska och hur samtalet sker på spanska, finska, svenska och lite engelska. Att få använda hela sin språkresurs som elev på detta

Källa: <http://www.forskning.se/2016/04/27/flersprakighet-i-skolan-ar-en-outnyttjad-resurs/>

Modersmåslärarna på Bryggan

Motala kommun

Motala kommun

Har du någonsin undrat vilka är modersmåslärare? De är ute på skolorna, ibland jobbar de på en skola och syns oftare men ibland finns det den där modersmåsläraren som bara dyker upp en kort stund och syns alldeles för sällan.

I den här artikelserien ska jag ta dig in på besök i modersmåslärarnas kammare på Bryggan för att du ska kunna lära känna oss bättre. Så välkommen in på Bryggan, oroa dig inte jag guidar dig rätt till oss, och de siffrorna jag kommer att ta fram, de har jag fått av Marianne Henrikson, vår chef. När du kommer in på Bryggan finns det två olika vägar, den ena leder till introduktionsmottagningen och den andra till oss, modersmåslärarna.

Här hör till 53 modersmåslärare och modersmålstödare och för att täcka behovet så ska det eventuellt

snart anställas 4 eller 5 till. Vi jobbar med 28 olika språk och kommer ifrån 20 olika länder. En del tillhör en stor språkgrupp och en del andra jobbar enskilt med just sitt språk. Detta beror på hur många elever på skolorna som talar de språken. De fem största grupperna är, från det största neråt, arabiska, somaliska, dari, tigrinja och thailändska. 60 % av oss har en akademisk utbildning, antingen legitimerade lärare eller något annat. Mångfalden hos oss är en mycket stor fördel och bidrar till ett utbyte av nyttig erfarenhet i vår verksamhet.

Jag ser att du har funderingar, ja, vad är skillnaden mellan modersmåslärare och modersmålstödare? Modersmålstödare jobbar på förskolan inklusive förskoleklass och hjälper barnen att utveckla sitt modersmål. Modersmåslärare jobbar under skoltiden som studiehandledare på modersmålet och efter skoltiden tar den hand om

undervisningen på modersmålet. Ibland kan man vara både modersmåslärare och modersmålstöd.

Beroende på hur många av just ett språk som befinner sig på en skola blir en modersmåslärare mycket mer synlig på den skolan. Det gör så att en del av oss jobbar på en skola och en del andra på olika skolor. Självt jobbar jag på åtta olika skolor/förskolor och tre av dem ligger utanför Motala. Vi sitter ofta på skolorna och planerar. Var och en av oss har en bas skola där vi sitter mest, på basskolan har man sitt postfack.

Ja vad kan man säga mer? Det finns mycket att berätta om när det gäller modersmåslärare. I nästa artikel ska vi prata lite närmare om de två största grupperna. Där kommer vi att höra med en del lärare i de grupperna om vilka utmaningar och glädjeämnen man möter som modersmåslärare.

Carina Lund

Bryggan, Motala kommun

Modersmål är inte bara hemma språk. Modersmål är så rikt varierat och man kan ha ett modersmål som kan anpassa för olika situationen och även att all kunskap och alla ord som man kan lära sig på modersmålet hjälper när man bygger sina andra språk.

Vad jobbar du med?

Jag jobbar som utveckling ledare och som lärare och det två olika uppdrag kan man säga. Som lärare träffar jag alla nyanlända barn som kommer med familjen eller familjeplacerade och ska börja grundskolan. Första gången träffar jag de med hela familjen och frågar de om de har gått i skolan tidigare, vilka länder de har bott i vilka språk de talar, om föräldrarnas utbildning om de har bott i stan eller på landet om de har kunnat gott regelbundet till skolan. Jag försöker bilda med en uppfattning om familjens bakgrund som det gäller skolgång och studier och studievana. Jag är utbildad från början ett till sju lärare. Sedan läst jag på svenska och bild och svenska som andra språk. Jag är behörig i svenska och bild upp till årskurs nio. Jag undervisat som lärare från ettan till nio under mina 20 år ungefär som lärare i skolan. Jag är behörig SO ämnen och engelska också. Nu har det blivit två år som jag jobbar i Bryggan.

Vilket land kommer de nyanlända elever mest?

Syrien, utan tvekan. Sedan kommer en del antingen direkt från Eritrea eller människor från Eritrea som har bott i Saudi Arabien sedan kommer hit. Det har också kommit en del barn och ungdom från Somalia, från Kina, Estland, Lettland, Ungern, Italien så det kommer

också liksom enstaka från andra ställen men absolut flesta är från Syrien.

På vilket metod fastställer ni nyanlända elevers nivå?

Första steg är bakgrundskartläggning då och sedan så träffar vi de på pedagogisk kartläggning och vi använder Skolverkets material och tittar på deras förmåga, läsa olika typ av texter och kollar även de förstår på texter när de svarar på innehållsfrågor på samma fatta olika sätt diskuterar med dem och sedan ber jag om modersmåslärarna att bedöma deras muntliga språk både vardags och skol språk och ofta be de att skriva en text även modersmåsläraren kan se deras skriftliga produktion. Vi försöker göra lite mer än Skolverket. Äldre eleverna som idag har jag så kollar jag kan de ekvationer, bråkprocent vi kollar mer. Vi brukar läsa engelska samtala på engelska göra grammatiska övningar, jag brukar kolla på deras engelska. Om jag hinner gör jag lite i biologi och biografi.

Är det du som bestämmer om hur de ska placeras?

Nej. Jag formulerar deras nivå med skolverkets material och lite

mer och sen vi kollar allt och träffar jag för hoppningsvis inte alltid rektor intresserar men jag vil Järna träffa med rektor och sedan mottagande läraren och berättar om resultat. Vi vet att eleven har gott regelbundet i skolan eller aldrig har gott i skolan, väger vi samman sociala situationen, kunskap nivå och deras tidigare skolbakgrund och sedan vi ger rektor underlag för sitt beslut och rekommenderar och rektor beslutar. Vi försöker ge föräldrarna eller ensamkommande barn bra bild som vi kan och vi

rekommenderar vilket stöd skolan behöver sätta in också. För att dem behöver studiehandledning kanske behöver extra hjälp med matematik.

Räcker det en kartläggning att fastställa deras nivå?

Nej. Det är bara första steg. Det är bara ett ögonblicks bild annars kartlägga hela elevs kunskaper det tar lång tid. Om man jobbar effektivt kanske man ha skaf-

fat en bra bild efter ett år. Det är inte någonting som vi gör som är färdigt.

Blir det svårt för nyanlända elever att uttrycka sig själv som också kan gör oklart kartläggning eller inte blir det svar för deras riktiga nivå?

När modersmåslärarna är med vi försöker alltid göra på sitt modersmål man får alltid göra sin kartläggning på sitt modersmål om det inte finns modersmåsläraren hos oss då vi försöker göra via telefon. Om eleverna är fler språk så vi tar en av dem starkaste språk som dem kan klara sig.

Finns det någon skillnad mellan svensk utbildnings system och andra språk och kulturers utbildnings system?

Jättestora skillnader finns det. Jag försöker lära mig av deras föräldrar och modersmåslärarna att hur deras skolsystem fungerar och jag lärt mig en del på vägen sedan använder jag modersmåslärarnas kompetensäven om man inte på samma land kan man veta mer hur skolsystemet fungerar. Jag försöker hitta en väg som dem kan visa sin kunskap.

Tycker du att ni ger elever en bra chans kunna hitta sin nivå och försätta vidare?

Vi gjorde en intervjuade deras personal och deras elev frågade om kartläggning och fick bra positiv resultat och vi märkte att den metoden som vi följer är fungerar.

Har ni chans att följa efter deras situation efter kartläggningen hur

går det med dem i skolan?

Jag vil ha vi ska ha en kvalitet arbeta t.ex. hur går det efter en monad eller tre monad vad händer efter ett år eller efter tre år så skulle vill jag följa med eleverna men vi har inte idag ett sånt system. Alla skolor har olika system och det fungerar olika.

Bryr det ni psykologiska och pedagogiska stöd för de elever som dem kommer från krig zonen eller det är bara enkla hälsokartläggningar som det gäller här?

Vår skol sköterska möter familjen och hon frågar både kollar syn och hörs hon frågar också var dem har varit med? kan dem sova på nätterna? har de mardrömmar? Hon ställer sådana frågor också. Det tar mer en halvtimme och hon bestämmer att vem som behöver psykolog eller barn läkare. Hon kan skicka dem vidare till mer stöd. Men ibland familjer säger allt är bra och efter ett tag vi ser att de här barnen inte alls bra mår då kan skolor också kontakta skolsköterska och be hjälp. Då kan hon hjälpa till. Vi samarbetar med barncentrum även barn läkare. Hon kan skicka remisen. Jag skulle önska ha en psykolog och kurator anställd med och jag skulle önska också föräldrautbildning på bryggan som vi kunde möta familjerna över tid mer så vi kunde hjälpa bra. Kanske man vågar berätta problemet som man kan inte berätta på första träff men lokalen räcker inte till och vi kan inte anställa nya personalen på grund av finns inte plats.

Hur mycket hjälper eleverna med utländsk bakgrund att få hjälp med modersmål för grunda ämnen i skolan?

Modersmåls undervisning är norm skillnad och väldigt av görande att man försätta utveckla sitt eget modersmål att man skaffar sig ett skol språk och man utvecklar vidare. Modersmål är inte bara hemma språk modersmål är så rikt varierat och man kan ha ett modersmål som kan anpassa för olika situationen och även att all kunskap och alla ord som man kan lära sig på modersmålet hjälper när man bygger sina andra språk. Därför modersmålsundervisning är jätte viktigt. För studiehandledning är modersmål hjälper mycket och eleverna kan utveckla snapp. Dem kan klara sitt alla ämne och samtidigt lär dem på svenska parallellt. När jag träffar med familjer då jag berättar väldigt tydligt vad säger forskning och hur viktigt det är och rekommenderar dem för modersmålsundervisning. Jag ger blanketter åt dem och förklarar hur det är viktigt. Flesta vill ha modersmålsundervisning. Modersmållära lika viktig som alla andra ämne.

Vilka problem som ni träffar mest?

Flest av det är ju de barnen från Syrien som inte kunna gå regelbundet i skolan på grund av krig. Det är ju alvarligt eller dem barnen från Somalia som aldrig har varit i skolan och har inget ide om skriftligt språk det här enskilda barnets behov i norm och jättesvåra så dem barnen alla största svårigheterna men om du frågar vilket problem som är vanligast då man kan säga att barnen från Syrien som inte hade gått regelbundet i skolan och tappat mycket det här är det stort problem för dem.

Sverige växer s

Vilka språk talas egentligen i Sverige? Det var länge svårt att svara på, men nu visar en ny kartläggning på en språklig mångfald vi tidigare bara kunnat ana. Och kanske har finskan redan förlorat sin en gång så stabila andraplats. Patrik Hadenius reder ut. 178 !!!

Nu har det stora spektaklet i Globen avgjorts. Fel låt vann, glädjetårar eller likgiltighet? Oavsett vad du tycker om gårdagens resultat; en del av tävlingen var avgjord redan för flera veckor sedan. En språklig kamp som nu fått blixtbelysning i en ny bok av lingvisten Mikael Parkvall.

De senaste dagarna har 42 låtar tävlat i två semifinaler och en final i Eurovision song contest. Vi har fått höra bosniska, franska, grekiska, bulgariska, makedonska, italienska, krimtatariska, engelska och engelska.

Av alla låtar som framförts sjöngs 34 helt på engelska, 5 blandat och 3 helt på ett annat språk än engelska.

Detta säger mycket om vilket språk som har status. Samtidigt som det egentligen inte säger något alls om språken i Europa. Om vilka språk vi egentligen talar och skriver, våra nationella språk, minoritetsspråk, invandrarspråk och inlärd moderna språk.

Av alla 42 deltagare var det bara Jamala från Ukraina som sjöng på ett minoritetsspråk: krimtatariska. Ett språk som uppskattas ha knappt en halv miljon talare. De flesta bor på Krim eller i Uzbekistan. Krimtatariskan stammar från turkiskan och kallas därför ibland för krimturkiska.

Krimtatariskan är ett av många minoritetsspråk i Europa. Och dessa mindre språk utgör exotiska inslag i Melodifestivalen och Eurovision. Förra året kom till exempel Jon Henrik Fjällgren tvåa i den svenska finalen med sin låt Jag är fri. Förutom att jojka så sjöng han också manne leam frije, som är 'jag är fri' på samiska. I årets final kom SaRaha på nionde plats med låten Kizunguzungu, som innehöll flera rader swahili. Det är knappast ett litet språk i Afrika, men i Sverige har det bara drygt tusen modersmålstalare.

Det ukrainska bidraget i årets Eurovision handlar om deporteringen av krimtatarer under 1940-talet. Refrängen på krimtatariska består av ord och fraser som sångerskan och låtskrivaren Jamala hört av sin gammelfarmor och som beskriver hur det är att inte få uppleva sin ungdom i hemlandet.

Med flyktkatastrofen lär sådana berättelser bli fler, och med dem kommer också språken att spridas mer. Samiska och krimtatariska är minoritetsspråk som länge talats på bestämda platser. Men nu förändras språkgeografin på grund av den omfattande migrationen.

Frågan är dock om det går att rita en rättvisande karta av vilka språk vi ta-

lar i Europa. Fram till alldeles nyligen har svaret åtminstone för Sveriges del varit nej. Men nu, tack vare boken "Sveriges språk i siffror", finns det en lite tydligare bild av språken i Sverige.

Enligt tidigare uppskattningar finns det mellan 150 och 200 olika modersmål representerade i Sverige, men exakt hur det ligger till vet vi inte.

Ett viktigt skäl till osäkerheten är att det är svårt att definiera vad som är ett språk. Det som talas i Älvdalen – och som är nästintill obegripligt för en utomstående – är det en dialekt eller ett språk? Det som talas i Tornedalen, och som har mycket gemensamt med finska, är det ett eget språk eller är det en geografiskt avgränsad variant av finska?

Bara att försöka förklara älvdalska och meänkieli så enkelt som jag just gjorde kan väcka ont blod. Under lång tid var dialekter förlöjligade och minoritetsspråk aktivt motarbetade. Därför finns det anledning att vara försiktig. Tiderna har dock förändrats. Nu är dialekter på modet, och meänkieli är upphöjt till ett av Sveriges fem officiella minoritetsspråk, vid sidan av finska, samiska, jiddisch och romska. Och till det kommer också att teckenspråk har officiell status.

Säg att vi ändå bestämde oss för en tillräckligt bra definition, hur många talar meänkieli i Sverige? Hur många talar älvdalska? Vi vet inte, för det finns ingen officiell språkstatistik i Sverige. Vi har helt enkelt inte ställt frågan till befolkningen: Vad har du för modersmål?

som språkrike!

Den mest tillförlitliga statistiken kommer från skolstarten, då barnens målsmän ska ange modersmål för att barnen ska få korrekt undervisning. Men i folkräkningarna var det länge sedan någon frågade om språk.

Nu är det länge sedan någon frågade något alls. Att samla uppgifter om befolkningen anses problematiskt av integritetsskäl, och språk är kopplat till etnicitet och därmed extra känsligt att fråga om. Därför genomförs folkräkningarna numera genom samkörning av register. Modersmålen lämnas åt sitt öde. Och kanske är det inte så konstigt, eftersom modersmål varit en icke-fråga för en majoritet av befolkningen i modern tid. Alla ska väl tala svenska i Sverige?

Vi har under en period levt i ett språkligt homogent undantag. Det normala i världen är att det existerar många språk samtidigt på samma plats. De flesta av världens invånare är inte enspråkiga utan flerspråkiga. Men Sverige var alltså ett undantag. Likt Melodifestivalen var vi språkligt enkelspråkiga. I Eurovision är det numera engelska, i Sverige var det svenska.

Tidigare, under stormaktstiden, var det inte så. Då talade en majoritet av dem som lydde under den svenska kronan inte svenska. Och de som trots allt påstod att de talade svenska, gjorde det ofta på olika dialekter som vi i dag inte skulle känna igen som svenska.

Men i takt med att riket krympte ökade andelen svensktalande – den språkliga homogeniseringen tog sin

början. Som mest enspråkigt blev Sverige efter 1809, då riket delades och Sverige förlorade sex län och Åland till det som sedermera skulle bli ett fritt Finland. Så småningom fick vi allmän folkskola som uteslutande undervisade på svenska. Under 1900-talet kom press, radio och tv att sträva efter en enhetlig rikssvenska, och nationalismen vurmade för ett enande språk.

Efter andra världskriget vände det. Sverige gick från att vara en krympande utvandraration till en rik invandraration. Först kom arbetskraftsinvandringen och – utan att den har upphört – växer flyktinginvandringen. Och med alla migranter kommer också språk.

Nu är vi en nation vars språkliga mångfald vi hittills bara kunnat ana – fram till att Mikael Parkvall föresatte sig att försöka kartlägga vad vi talar för språk. Vi vet fortfarande inte exakt, men vi vet mycket mer.

Till exempel kan vi nu konstatera att finska för första gången på länge är hotat som Sveriges näst största språk. Tabellen här intill över Sveriges största språk avser nämligen läget 2012; där ligger finska på andra plats och arabiska på tredje plats. Men höstens flyktingströmmar påverkar läget, och numera är arabiskan troligen större än finskan. Mikael Parkvalls unika tabell som publiceras i år är alltså möjligen redan inaktuell. Det är det riktigt revolutionerande, en förändring mer dramatisk än man kanske först kan ana. Och kanske det tydligaste tecknet på att flyktinginvandringens påverkan på språken tar över från ar-

betskraftsinvandringen och de sista resterna av stormaktstiden.

Språk är ofta en utmärkt spegel av samhället. Mer än varannan svensk tycker att immigration och integration är den viktigaste samhällsfrågan, enligt den årliga Som-rapporten som kom i april i år. Det är inte längre sjukvård eller utbildning som toppar deras lista. Att det är här det rör sig i samhället är också det som märks i tabellen över modersmålen i Sverige.

Lika tydligt är det att engelska placerar sig först på plats 12 i tabellen, med 54 000 modersmålstalare. Det är helt glasklart att engelskan både är litet, som modersmål, och helt dominerande, som statusspråk. Det är engelskan som får våra schlager-röster, både i Sverige och i Europa, samtidigt som engelskan kommer långt efter till exempel kurdiska, persiska och danska när det handlar om modersmål i Sverige.

Men tolka nu inte detta som en krigsförklaring mot engelska. Det handlar inte om att välja det ena eller andra språket. Vi klarar betydligt mer än ett språk – det är ju det naturliga i världen att vi är flerspråkiga.

Mikael Parkvall beskriver den språkliga vardagen. I ett parallellt universum seglar Petra Mede och Måns Zelmerlöw på en stormvind av love, peace and understanding. Nu har schlager-cirkusen tagit paus, men om ett år kan du lugnt plocka fram paljetterna och rösta på precis vilket språk du vill. För min del får det gärna vara engelska, så länge du inte för ett ögonblick tror att det är vad vi talar till vardags.

ALLVARLIG BRIST PÅ LÄRARE I SVENSKA SOM ANDRASPRÅK OCH MODERSMÅL

Antalet elever som behöver studera språkintröduktion ökar och skolorna har svårt att rekrytera lärare. Språket är helt avgörande för att eleverna ska kunna klara ett nationellt gymnasieprogram och det finns mycket att förbättra när det gäller nyanländas utbildning. Kommunerna har svårt att hinna bygga ut gymnasieprogrammet språkintröduktion, som vänder sig

på språkintröduktion. Lärarförbundets uppfattning är att det finns mycket att göra för att förbättra för nyanlända elevers utbildning och modersmålslärare och lärare i svenska som andraspråk, SvA, har en särskilt stor roll för att eleverna ska klara sig igenom ett nationellt gymnasieprogram. Därför är det allvarligt att bristen på modersmålslärare och lärare i svenska

Lärarförbundets krav

Kartläggningen av nyanlända elever ska ges rätt förutsättningar. Utgå från den enskilde elevens behov och förutsättningar vid placering i utbildning. Lärartätheten inom språkintröduktionen ska vara hög. Ge goda förutsättningar för att skapa tydliga och

till elever som behöver lära sig svenska för att kunna fortsätta ett annat program. Enligt en ny rapport från Skolverket har endast runt 30 procent av de elever som börjat språkintröduktion gått vidare till ett nationellt program tre år senare. Endast nio procent har avslutat ett nationellt gymnasieprogram fyra år efter det att de påbörjat sin utbildning

som andraspråk är så stor. Lärarförbundet menar att lärarutbildningen till svenska som andraspråk måste byggas ut kraftigt och det behövs satsningar som får fler att utbildas till modersmålslärare. Dessutom behövs rejäla satsningar på kompetensutveckling i språkutvecklande arbetssätt – för lärare i alla ämnen.

ändamålsenliga individuella studieplaner inom språkintröduktionen. Ge gymnasielärare förutsättningar för samarbete med modersmålslärare och studiehandledare.

Tvåspråkiga elever med läs och skrivsvårigheter

A Det är mycket intressant att läs- och skrivrelaterade förmågor hos tvåspråkiga med dyslexi skiljer sig från enspråkiga med dyslexi. I ett antal undersökningar har man funnit att flerspråkiga elever med dyslexi fick bättre testresultat än enspråkiga elever med dyslexi (beträffande test av snabb benämning, se t.ex. Frederickson & Frith, 1998; Miller Guron, 2002; ordläsning, t.ex. Abu-Rabia & Siegel, 2003; nonsensordläsning och stavning, t.ex. Abu-Rabia & Siegel, 2002; Lesaux & Siegel, 2003; Siegel, 2008). Detta har förklarats utifrån tvåspråkighetens gynnsamma effekter främst på utvecklingen av fonologisk medvetenhet.

Geva (2000) undersökning visar att det fanns stor skillnad mellan hör- och läsförståelse, där resultaten låg mycket lägre på läsförståelse. Detta betraktades som ytterligare en indikation att ta fasta på när det gäller identifiering av elever i riskzonen för dyslexi. Vidare visade Gevas resultat att fonologisk bearbetning hade större betydelse för avkodningsförmågan på ordnivå än den muntliga språkbehärsningen (jfr Geva, 2006). Geva (2000) menade därmed att det inte finns någon anledning att vänta på att språkbehärsningen på andraspråket utvecklas till en nivå som motsvarar skolans krav (jfr Cummins, 2000) innan man undersöker flerspråkiga elever i riskzonen för dyslexi. (Hedman, 2010).

En tvåspråkig elev som lär sig läsa på det svagare språket kan ha svårt att tillgodogöra sig delar eller hela innehållet i det han/hon läser

utan att ha dyslexi (jfr Kulbrandstad, 1998) och det finns därför anledning att vara försiktig med att tolka problem med läsningen hos en andraspråksinlärare som dyslexi. Men rädslan för att fel-diagnostisera tvåspråkiga elever har enligt vissa forskare lett till det omvända fallet, nämligen att man aldrig eller sällan prövar om ihållande och uttalade läs- och skrivsvårigheter hos en andraspråksinlärare bottenar i dyslexi (se Cline & Shamsi, 2000; Deponio, Landon, Mullin & Reid, 2000; Wagner, Francis & Morris, 2005). Det kan i sin tur påverka tilldelningen av de stödresurser och rättigheter som förväntas följa på de identifierade svårigheterna.

I en studie av spansk-svensktalande ungdomar med läs- och skrivsvårigheter visade sig att fler deltagare i undersökningsgruppen var under- än överidentifierade, vilket ligger i linje med studier som visar att tvåspråkiga elever tenderar att underdiagnostiseras, eller inte identifieras tidigt nog (se Cline & Shamsi, 2000; Deponio et al., 2000; Wagner et al., 2005). De möjliga anledningarna som konstateras nämligen bristande kunskaper om vad tvåspråkig utveckling, liksom dyslexi, kan innebära. En av de dystrare tolkningarna är att låga förväntningar på flerspråkiga elever kan få den här typen av konsekvenser. Jag ska tänka på inte ha för låga förväntningar i skolan har framförallt för flerspråkiga elever från stigmatiserade bostadsområden med hög andel utlandsfödda med låg socioekonomisk status (Thomas & Collier, 2002; Damber 2009). I

litteraturen finns riklig dokumentation av hur obeaktade dyslektiska svårigheter kan få förödande konsekvenser för skolgången och självbilden hos enskilda individer (se t.ex. Taube, 2000).

Lärare borde ta hänsyn till de fem områden när det gäller tvåspråkiga elever som Grosjean (1998) tagit fram. Forskare konstaterat att man ska noga undersöka olika förutsättningar som leder till individuella skillnader hos tvåspråkiga. (Hedman, 2010). I det som följer listas fem områden att ta i beaktande vid studiet av tvåspråkiga i allmänhet:

- (1) Språkinlärningshistoria och språkliga förhållanden: Tvåspråkiga individer tillägnar sig och använder vanligtvis sina språk för olika syften i olika domäner i livet och med olika människor. Tvåspråkiga har därmed sällan likvärdig behärskning på alla språk.
- (2) Språkliga nivåer på respektive språk: Vilken språkbehärskning individen har beror till stor del på hans/hennes behov och användning av ett språk. (Hedman, 2010).
- (3) Språklig stabilitet: En del tvåspråkiga befinner sig i en aktiv fas av språktillägnande, medan andra har uppnått en mer stabil nivå.
- (4) Språkliga funktioner: Den språkliga repertoaren kan förändras över tid om kraven på olika språkliga förmågor förändras med en förändrad miljö. (Hedman, 2010).
- (5) Språklig anpassning (mode): Tvåspråkiga interagerar både med enspråkiga och andra tvåspråkiga och får anpassa sitt språkliga beteende därefter. (Hedman, 2010).

EN SOMALISK KVÄLL FÖR FRIHET OCH JÄMLIKHET

Somalisk nationaldagen har firats på Gamla Folkets Hus. Vi har frågat vår kollega Fadumo Omar som har organiserat festen:

Är det något speciellt fest?

Ja, det är vårt Nationaldag.

Firar Ni den 9 juli?

Nej, vi firar första juli men då var det Ramadan.

Vad brukar Ni göra på kvällen?

Vi äter mat tillsammans och dansar. Vi minns dem som dog för frihet, jämlikhet och självständigheten.

Måste Ni ha på Er traditionella kläder på festen?

Nej, det måste vi inte egentligen men de flesta kommer med traditionella festkläder.

Hur många har kommit?

225 personer.

Firar Ni varje år eller det var bara för den här gången?

Vi firar varje år, men den här gången ville jag organisera särskild med kvinnor och barn.

Hur kan det påverka eller motivera barn den här kvällen, särskild när det gäller tradition,

kultur och historiska kunskaper?

Det påverkar barnen mycket tycker jag. Eftersom barnen lär sig sin historia och bakgrund och blir stolta över. De påverkas också kulturellt. Det blir självförtroendet också för barn, när de blir deltagare för en organisation och visar vuxna att vad de kan göra.

Hade Ni folkmusik och folk dans på kvällen?

Absolut!

Hur brukar Ni göra? Kan kvinnor också dansa med män?

Alla dansar med barn och vuxna kvinnor och män dansar separat.

Mahabad Yaruk

Spädbarn gråter på olika språk

En forskning har visat att spädbarnsgråt redan hos nyfödda, är präglad av föräldrarnas modersmål.

I tidigare forskning har det hävdats att spädbarnsjoller före 6 månaders ålder uppvisar samma melodi oavsett vilket språk föräldrarna talar.

Spädbarn från Asien och Afrika gråter annorlunda än europeiska barn, visart två studier från

University of Wurzburg i Tyskland.

Gråt spädbarn från Kina och Kamerun är mer melodisk, enligt studier.

- Det låter mer brummande, säger lingvisten Kathleen Wermke i tidningen Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Till exempel bero på att planen är annorlunda i mandarin kinesiska språket än det tyska

språket, i termer av stavelser.

Forskarna drar slutsatsen att barn tar till sig grundstenarna i språket omedelbart efter födseln. Även som ett foster kan de känna igen språk låtar. 55 barn från Kinas huvudstad Peking tillfrågade, tillsammans med 21 barn från Nsofoket i nordvästra Kamerun.

Xin chàocǎo Jambo
Nabadeey Cao Goddag Hej HOLA Ni hao Mae
Zdravstvuyte Buonjourn Guten Tag
Selam Nabadeey Gia'sou Olá Mirëdita Hei Zdravo
Hello Ciao Dia Aloha Kon-nichiwa
Merhaba Šukar dive

MODERSMÅLSLÄRARE I MOTALA

